

P O S U D E K
na rigorózní práci

Název práce: Obraz starého Egypta v historických románech Nagība Mahfūze

Diplomantka: Emíra Klementová

Oponent: Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc.

Diplomantka si za téma své práce zvolila z tvorby Nagība Mahfūze tři historické romány, jimiž započal svou literární dráhu. Tomuto období jeho tvorby věnuje egyptská a arabská literární kritika poměrně malou pozornost a obvykle to zdůvodňuje tím, že Mahfūzovy „faraónské“ romány trpí řadou nedostatků a nejsou umělecky vyzrálé. Je pravda, že Mahfūz si v tomto období teprve ověřoval své literární schopnosti a - jak diplomantka několikrát uvádí - nebyl ještě zcela rozhodnut, zda se bude věnovat literatuře, či filozofii. Práce Emíry Klementové však dokládá, že i tyto tři první romány tvoří významnou a neoddělitelnou část Mahfūzovy tvorby, neboť vykazují některé charakteristické rysy jeho dalších děl a navíc mají i dokumentární hodnotu jako reflexe staroegyptské historie v kontextu doby, v níž vznikly. Tento její přístup pokládám za záslužný.

Úvod sleduje jednotlivé etapy objevování faraónského Egypta, jeho dějin a civilizace - Napoleonovu expedici do Egypta, rozluštění hieroglyfů J. F. Champollionem, epochální nález Tutanchamonovy hrobky a vznik nového vědního oboru - egyptologie. Ukazuje dále, jak z těchto předpokladů a v důsledku mohutného národního hnutí po první světové válce vyrůstala ideologie faraónismu, zdůrazňující národní, kulturní, etnickou a historickou specifikou Egypta. Tento Úvod má v práci své místo, neboť dokládá, že sounáležitost se staroegyptskou civilizací ovládla historické vědomí Egyptanů, a zdůvodňuje hluboký zájem Nagība Mahfūze o faraónský Egypt.

Vlastnímu tématu práce jsou předeslány dvě obsáhlé kapitoly; první je literárně teoretického charakteru a druhá popisuje sociální a ideové zázemí Mahfūzovy tvorby.

V kapitole Historický román - reflexe minulosti si **diplomantka** vytvořila teoretický základ pro zkoumání zvoleného tématu. Rozdělila ji na čtyři části. Nejprve sleduje vývoj žánru historického románu a různé koncepce narativní historické prózy od romantismu a pozitivismu až po dobu moderní a postmoderní. Dále se zabývá postavami historického románu a mírou jejich reálnosti a fiktivnosti. U tematické složky díla uvádí, jak teoretikové

literatury chápou téma, motiv, syžet a fabuli. Poslední část je věnována úvahám o výchovné roli historického románu o postavách jako modelu a prototypu chování. V této kapitole se **diplomantka** odvolává na řadu známých teoretiků literatury – D. Hodrovou, F. Vodičku, G. Lukacze, M. Bachtina, B. Tomaševského. T. Todorova a další.

Kapitola o sociálním a ideovém zázemí Mahfūzovy tvorby uvádí nejprve životopisná data autora. V části nazvané Vnímání starého Egypta obsáhle popisuje, jaké představy měli Evropané a Egyptané o staroegyptské civilizaci před vznikem vědního oboru egyptologie a kteří autoři jim tyto poznatky zprostředkovali. Sleduje dále vývoj národního hnutí v Egyptě a jeho různých proudů a vznik egyptského nacionalismu v rámci politických přeměn v osmanské říši.

V oddílu nazvaném Mahfūzova umělecká metoda si některé formulace zaslouží bližší objasnění. Z čeho se dá usuzovat, že Mahfūzova generace velmi bolestivě pociťovala zoufalství a bezvýchodnost promítající se do všech oblastí života /s. 64/? Lze plně souhlasit, že základní metodou v Mahfūzově tvorbě je metoda realistického pohledu na zobrazovanou skutečnost /s. 66/. Dále je však řečeno, že k zdrojům tohoto postupu patřil vyhraněný smysl pro modernistické pojetí románové tvorby. Jak je zde chápán termín „modernistický“? je slučitelný s realistickou metodou? Na straně 67 stojí, že T. Badr uvádí jako Mahfūzovy vzory modernistických postupů Joyce, Kafku a Prousta, tedy autory, které těžko lze označit za realisty. Kterí literární vědci tvrdí, že Nagīb Mahfūz patří k představitelům modernistické literatury /s. 69/? Lze skutečně doložit, že Mahfūz začal jako modernista a modernistické metodě se po celý život vracel /s. 69/? Nezdá se mi, že by se Salāma Mūsā domníval, že literatura může být koníčkem, ale nemůže se stát celoživotním posláním /s. 69/.

V této kapitole jako celku bych chtěl ještě dodat, že diplomantka se měla soustředit jen na Mahfūzovu uměleckou metodu ve třech zkoumaných románech. Mahfūzova umělecká metoda se v dalších etapách jeho tvorby vyvíjela a měnila a její popis by si vyžádal mnohem více prostoru a hlubší analýzu.

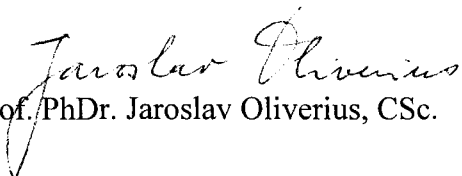
Těžištěm práce je poslední, třetí kapitola „Obraz starého Egypta v Mahfūzově díle“, která obsahuje analýzu románů °Abaṭu 'l-aqdār /Výsměch osudu/, Radobis a Kifāh Tība /Boj Théb/. Při jejich zkoumání uplatňuje diplomantka stejný metodický postup. Nejprve formuluje základní, nosnou myšlenku díla /člověk v boji proti osudu v prvním románu, konflikt mezi faraónem a kněžskou vrstvou v druhém románu a boj za osvobození od nadvlády cizích uchvatitelů ve třetím románu/. Pak se zaměřuje na tematickou a formální výstavbu, na hlavní prvky syžetu a rozvíjení děje. Upozorňuje na souvztažnost tématu s politickými a sociálními problémy moderního Egypta. Výklad prokládá vhodně zvolenými

ukázkami. Ke každému románu je připojena Literárně kritická analýza. U románů Radobis a Kifāh Tība by měla být obsažnější.

Z á v ě r

Diplomantka předložila hodnotnou, přínosnou práci, která přispívá k hlubšímu poznání první etapy Mahfūzovy tvorby. Je třeba vyzdvihnout fakt, že se snažila vytvořit si solidní heuristickou základnu, a to jak teoretickou, tak i faktickou. Je zřejmé, že ji toto téma velice zaujalo a že pracovala s velkým nasazením. Přečetla pečlivě stovky stran nesnadného arabského textu Mahfūzových románů a dalších arabsky psaných publikací. Její práce mj. ukazuje, že má i překladatelský talent, který by měla v budoucnu uplatnit. Domnívám se proto, že i přes vznesené připomínky si zaslouží být oceněna známkou „výborně“.

V Praze, 1. 2. 2006

Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc.